

14. Сальников М. Постиндустриализм: украинский вариант [Електронний ресурс] / Сальников М. – 2009. – Режим доступу : www.news.finance.ua.
15. Стан страхового ринку України: проблемні питання та перспективи : презентація з виступу Голови Держфінпослуг Віктора Суслєва на слуханнях парламентського комітету з питань фінансів і банківської діяльності „Про стан та перспективи розвитку страхового ринку України” [Електронний ресурс]. – 2005. – Режим доступу : www.dfp.gov.ua.
16. Стась Э. Кабальные условия работы с банками не оправданы ни для страховых компаний, ни для клиентов [Електронний ресурс] / Стась Э. – 2009. – Режим доступу : www.forinsurer.com.
17. Страховщики ищут пути преодоления кризиса на страховом рынке Украины [Електронний ресурс]. – 2009. – Режим доступу : www.forinsurer.com.
18. Суслєв В. Підсумки діяльності страхового ринку за 2008 рік. Проблеми, перспективи та нові напрямки державного регулювання страхової діяльності на 2009 рік [Електронний ресурс] / В. Суслєв // Всеукраїнська нарада органів державної влади та страхового бізнесу України. – 2009. – 47 с. – Режим доступу : www.dfp.gov.ua.
19. Туристичні потоки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
20. Українське об'єднання лізингодавців. Публікації. Північний поліс [Електронний ресурс]. – 2009. – Режим доступу : www.leasing.org.ua.
21. Фоміна К. Новий закон «Про АТ»: попереджений – значить, озброєний [Електронний ресурс] / К. Фоміна // Правовий тиждень. – Режим доступу : www.legalweekly.com.ua.
22. Хазин М.Л. Экономический прогноз на 2009 год [Електронний ресурс] / Хазин М.Л. – Режим доступу : www.cfin.ru.
23. Шевченко Д. Відверті переваги й прикрі недоліки довгоочікуваного Закону України «Про господарські товариства» [Електронний ресурс] / Д. Шевченко // Правовий тиждень. – Режим доступу : www.legalweekly.com.ua.
24. Шультеc К. Рынок страхования в 2009 году стабилизируется [Електронний ресурс] / Шультеc К. – 2009. – Режим доступу : www.forinsurer.com.
25. Insurance in emerging markets: focus on liability developments. Swiss Reinsurance Company. – Zurich, 2005. – 44 с.
26. World insurance in 2008: life premiums fall in the industrial countries – strong growth in the emerging economies // Swiss Re, sigma. – 2009. – № 3. – P. 24.

УДК 336.71:368

Ю. М. КЛАПКІВ

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ КОНСОЛІДАЦІЇ БАНКІВСЬКО-СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ

В статті запропоновано власне трактування фінансового механізму консолідації банківського та страхового бізнесу України. Проаналізовано формування національного страхового ринку і банківської системи. Виявлені тенденції та взаємозалежність розвитку секторів фінансового ринку.

В статті предложена собственная трактовка финансового механизма консолидации банковского и страхового бизнеса Украины. Проанализировано формирование национального страхового рынка и банковской системы. Обнаруженные тенденции и взаимозависимость развития секторов финансового рынка.

The article offers a unique interpretation of the financial mechanism of the consolidation of the Ukrainian banking and insurance sector. The development of the national insurance market and banking system is investigated. Developmental trends in the financial sectors and their interconnection are discussed.

Ключові слова: Взаємointegraція, консолідація, банківсько-страхова інтеграція, фінансовий механізм.

Постановка проблеми. Процеси інтеграції банківських та страхових інституцій, які відбувалися на фінансових ринках розвинених країн світу в 70 – 90-і роки ХХ ст., досліджувалися цілою плеядою науковців. Фінансовий механізм та особливості його

функціонування в різних галузях і сферах економіки є частим предметом досліджень багатьох учених.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На наш погляд, більшість учених визначають фінансовий механізм як сукупність форм, методів, важелів та інструментів (О.Д. Василик, В.М. Федосова, В.М. Суторміна, Н.С. Заєць, М.К. Фісенко, Т.Є. Бондар, О.П. Кириленко, П.С. Нікольський) [1, с. 104; 2; 3; 4, с. 34]. Немає у даному питанні єдності. Є такі, що вбачають у фінансовому механізмі системні ознаки і визначають його як систему управління фінансами (А.М. Поддєрьогін, Л.Д. Буряк, Г.Г. Нам, Н.В. Колчина) [5]; систему управління фінансовими відносинами (Л.Д. Шеремет, Р.С. Сайфулін) [6]; систему дії фінансових важелів (І.Т. Балабанов) [7]; систему фінансових норм, методів, важелів та інструментів (О.М. Ковалюк) [8, с. 22]. Водночас, Б.О. Райзберг, Л.М. Лозовський, О.Б. Стародубцева вважають фінансовий механізм складовою господарського механізму [9, с. 369]. В.П. Москаленко, О.В. Шипунова зазначають, що з метою більш раціонального та ефективного управління економікою підприємства в сучасних умовах господарювання необхідно поєднати економічний та фінансовий механізми в єдиний фінансово-економічний механізм підприємства [10, с. 35]. М.І. Крупка вважає, що оскільки фінансові й кредитні ресурси тісно взаємозв'язані й практично нерозривні, то доцільно розглядати єдину "фінансово-кредитну політику" і єдиний "фінансово-кредитний механізм" [11].

Варто відзначити, що фінансовий механізм – це складна система, що складається з підсистем. Деякі фінансисти (О.О. Воєводін, А.М. Жилкіна) відокремлюють дві підсистеми: механізм управління фінансовими відносинами і механізм управління грошовими фондами [12]. В.М. Опарін подає фінансовий механізм як взаємодію організаційної структури, фінансового забезпечення, фінансового регулювання та важелів впливу [13]. Багато вчених під структурою фінансового механізму вбачають співіснування п'яти основних підсистем: фінансових методів, фінансових важелів, правового забезпечення, нормативного забезпечення, інформаційного забезпечення, а А.Д. Шеремет, Р.С. Сайфулін вирізняють шосту підсистему – фінансові відносини [14 – 17].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Вважаємо за необхідне з'ясувати, що є фінансовим механізмом консолідації банківського та страхового бізнесу України, а також здійснити аналіз формування національного страхового ринку і банківської системи.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Дослідження фінансового механізму консолідації банківсько-страхового бізнесу України потребує проведення наукового аналізу розвитку фінансових ринків. Особливо актуальним є вивчення страхового та банківського ринку для з'ясування фінансового механізму формування консолідованої банківсько-страхової бізнес-архітектури в Україні.

Під фінансовим механізмом консолідації банківсько-страхового бізнесу слід розуміти сукупність форм, методів, важелів та інструментів взаємодії й об'єднання банківських і страхових інституцій.

Як свідчать дані табл. 1, кількість страхових компаній за період з 2004 року по 2009 рік зростає майже синхронно із банківськими установами: якщо кількість страхових компаній зросла на 30%, то кількість банків – на 25%. Про якість виконання банками та страховими компаніями функцій управління ризиками свідчать обсяги сформованих ними резервів.

Так, обсяг резервів страхових компаній збільшився з 2004 по 2009 рік на 7129,2 млн грн, або 289 %, та банків – на 43054 млн грн (903%).

Варто відзначити, що у банківській сфері вагоме зростання резервів протягом 2008 р. пояснюється очікуванням фінансової кризи та базується на майбутніх негативних очікуваннях щодо неповернення кредитів.

Зазначене підтверджує висновок, що наразі специфіка виконання основних функцій для банківських установ – це інвестиційна функція, для страховиків – управління ризиками. Водночас слід відзначити зростаюче значення резервів страхових компаній, які є основою

для розвитку їхньої участі в інвестиційних процесах, посилення взаємодії з банками на ринках фінансових капіталів [18, с. 84]. В подальшому це повинно докорінно змінитися, оскільки основна суть страхування полягає у нагромадженні фондів на певний випадок і основна прибутковість страхового бізнесу забезпечується через інвестування тимчасово вільних фінансових ресурсів. Навіть у порівнянні з банківськими установами страхові компанії володіють більш довгостроковими та дешевими ресурсами, так у США лише один вид страхування життя забезпечує фінансування 30 % внутрішніх інвестицій. У Великобританії страхові компанії володіють більш ніж 20 % акціонерного капіталу, що зареєстрований на Лондонській фондовій біржі [19, с. 103].

Таблиця 1

Основні показники діяльності банківських та страхових установ в Україні*

Показники	Станом на початок року					
	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Кількість установ:						
- банків	158	160	165	170	175	198
- страхових компаній	357	387	398	411	446	469
З них страхування життя	(30)	(45)	(50)	(55)	(65)	(73)
Активи інституцій, млн грн:						
- банків	67774	105539	41497	223024	619 000	927 200
- страхових компаній	10457,4	20012,8	20920,1	23994,6	32 213,0	41 930,5
Статутний капітал, млн грн:						
- банків	8116,0	11648,0	16144,0	26266,0	43 133	81 684,6
- страхових компаній	3523,9	5514,5	6641,0	8391,2	10 634	13 206,4
Страхові резерви страхових компаній, млн грн	3 774,9	8 272,2	5 045,8	6 014,1	8 423,3	10 904,1
Резерви банківських установ під активні операції	5 355	7 250	9 370	13 289	20 188	48 409

*Складено на основі звітних даних Міністерства фінансів України, Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг, Державного комітету статистики України, Національного банку України.

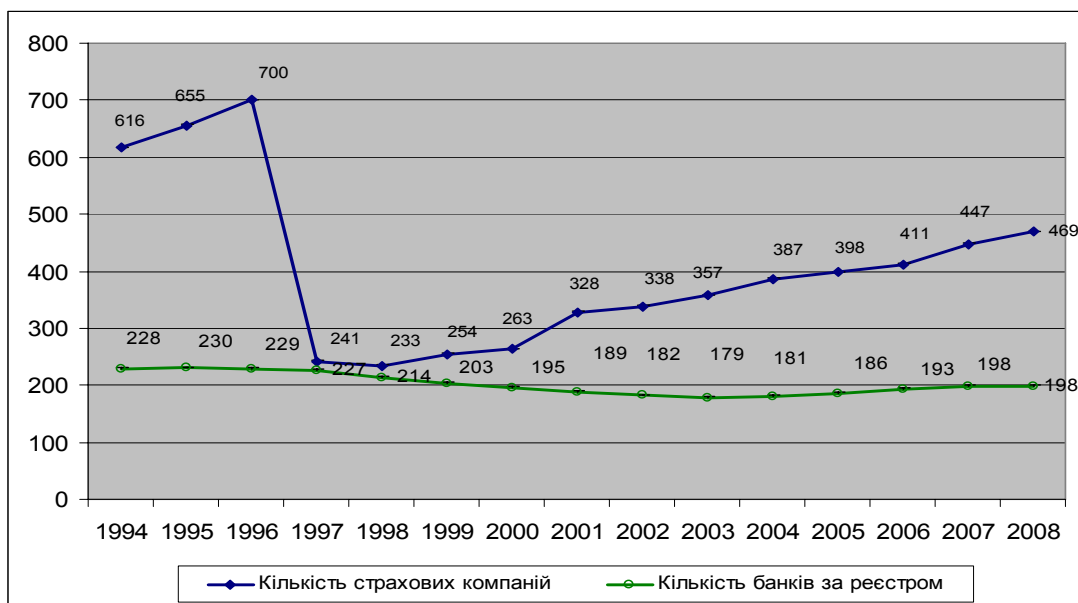
Незважаючи на те, що консолідація банківського та страхового бізнесу не виключає ініціативи страхових компаній, та в Україні домінуючі позиції займають банківські установи. До найважливіших причин цієї переваги належать капітал банку, довіра населення та розбудована мережа філій та відділень.

Етапними в прискореному розвитку комерційних банків і страхових організацій та їх виходом на новий рівень були прийняті Закони України "Про банки і банківську діяльність" (2001 р.) і «Про страхування» (1996 і друга редакція 4.10.2001 р.), що регулюють діяльність банківських установ і страхових компаній, визначають правове поле банківської і страхової справи та додають певності даному бізнесу. Лише в перші роки незалежності України мав місце стрімкий розвиток мережі страхових компаній, дещо пізніше, у 1994 – 1996 рр., була зареєстрована максимальна кількість банків, найбільше зареєстровано банків у 1995 році – 230 [20], а страхових компаній в 1996 році – 700, тобто перші роки ринкових перетворень в Україні супроводжувалися пов'язаним розвитком банківських установ і страхових організацій.

Кількісне зростання страхових і банківських інституцій, на нашу думку, обумовлене:

- 1) господарською самостійністю підприємств;
- 2) наростанням інфляції;
- 3) заповненням конкурентної ніші, залишеної державними банками і Держстрахом;
- 4) здобуттям надприбутку за рахунок задоволення потреб клієнтів в дефіцитних банківських і страхових послугах;
- 5) активною участю фінансових інституцій в приватизації, конкурентною боротьбою за право самостійно розпоряджатися ресурсами та іншими причинами.

Прогресуюче зростання кількості страхових організацій і банківських установ спостерігалось до 1996 р. На початок 1997 р. в Україні залишилась 241 страхова компанія або 34 % у порівнянні з попереднім роком. Вважається, що стан справ на страховому ринку, як правило, відображає загальну ситуацію в економіці держави. Досвід функціонування страхового ринку України показав, що швидке зростання кількості страхових компаній не означає якісних змін у страховій сфері та перш за все наявності конкуренції страхових послуг. Визначальними в умовах ринкової економіки для більшості страховиків стали проблеми їх адаптації до ринкової кон'юнктури і конкурентного середовища та можливості в забезпеченні фінансової стійкості як самих страхових компаній, так і страхових операцій, які вони проводять. При цьому були й інші об'єктивні та суб'єктивні причини, особливо загальна економічна і фінансова криза та пов'язані з цим проблеми збитковості галузей народного господарства, невиклати заробітної плати і зубожіння населення та втрата довіри населення до продекларованих економічних і ринкових перетворень. Закон України «Про страхування» завдяки ліцензуванню скоротив кількість страхових інституцій. Власне починаючи з 2003 – 2004 рр., прийняті вимоги до капіталізації страхових компаній у розмірі 1 млн євро для ризикового страхування та 1, 5 млн євро для страхування життя, почався розвиток більш фінансово-потужних та стабільних інституцій. Сприяли даному процесу зміни до статті 31 від 14.09.2006 Закону України "Про банки і банківську діяльність": мінімальний розмір статутного капіталу на момент реєстрації для банку не може бути менше 10 мільйонів євро [21].

Рис. 1. Динаміка зареєстрованих банківських установ і страхових організацій в 1994 – 2008 рр. на кінець періоду (складено на основі: звітних даних Міністерства фінансів України, Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг, Державний комітет статистики України, Національного банку України)

Аналіз динамічного ряду кількості банківських установ і страхових компаній показав, що практично завжди число страхових компаній вагомо перевищувало кількість банківських установ. Варто відзначити, що наразі українські фінансові інституції досить динамічні та

основне зростання відбувається завдяки створенню нових фінансових установ поряд із ліквідацією не досить успішних. Загальну динаміку досліджуваних фінансових структур визначає як поява нових страхових організацій і банківських установ, так і відзиви ліцензій на здійснення відповідних видів діяльності. Фактично стабільна динаміка чисельності фінансових інституцій починаючи із 2001 року, та зростання із 2003 року свідчить про значний розвиток та можливості фінансового ринку.

Кількість діючих страхових компаній на початок 2009 року становила 469 компаній та збільшилась на 23 компанії, або на 5,16% більше, ніж на кінець 2007 року. З них, кількість страховиків, що здійснювали страхування життя зросла на 8 та становила 73, а кількість страховиків, що здійснювали види страхування інші, ніж страхування життя – на 16, що становило 397 компаній.

Станом на 1.01.2009 кількість компаній з іноземними інвестиціями становила 80.

Упродовж 2008 року до Державного реєстру було включено 2 компанії з іноземним капіталом (в тому числі в 1 кварталі одну компанію зі страхування життя з іноземним капіталом 14,4 млн грн та в 3 кварталі одну компанію зі страхування "non-life" з іноземним капіталом 8,416 млн грн). Аналогічний показник за 2007 р. становив 8 страховиків з іноземними інвестиціями, загальна сума іноземних інвестицій цих компаній складала 65,07 млн грн. Для порівняння: за 2006 рік зареєстровано 3 компанії із іноземними інвестиціями на загальну суму 24,69 млн грн.

Ліквідація значної кількості страхових організацій і банківських установ обумовлена неможливістю збільшити свій статутний капітал до визначеного законодавством розміру. Тому страхові компанії і банківські інституції приймають рішення про добровільну ліквідацію або консолідацію з іншими страховими компаніями чи банківськими установами; на практиці частішим і ефективнішим методом є поглинання. Наприклад, незважаючи на стабільно зростаючу із 1998 року кількість страхових товариств, у 2005 році виключено з Державного реєстру 21 страхову компанію, а у 2006 р. – 20. Аналогічні процеси активніше виявляються і на ринку банківських послуг. Згідно з даними НБУ 16 банків було виключено з реєстру у 1998 р., 12 банків – у 2002 р. та по 11 – у 1999 р., 1996 р., 1994 р. Водночас зростає кількість банків із іноземним капіталом [22]. Категорія статутного капіталу фінансових інститутів – найважливіша економічна характеристика їх стану (табл. 2).

Таблиця 2

**Співвідношення банківських установ і страхових компаній в Україні у 2004 – 2008 рр.
(на початок року)***

Показники	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Обсяг сплачених статутних фондів страхових компаній, млн грн	4 949	5 515	6 641	8 391	10 634	13 206,4
в % до 2004 року	100	111	134	170	215	266
в % до попереднього року	-	111	120	126	127	124,2
Обсяг сплачених статутних фондів діючих банків, млн грн	8 116	11 605	16 111	26 372	43 133	81 684,6
в % до 2004 року	100	143	199	325	531	1 006
в % до попереднього року	-	143	139	164	164	189
Статутний капітал банківських установ в % до статутного капіталу страхових компаній, млн грн	164	210	243	314	406	618

*Складено на основі звітних даних Міністерства фінансів України, Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг, Державного комітету статистики України, Національного банку України.

Сукупний статутний капітал банків і страховиків на початок 2004 р. склав 13,065 млрд грн, а у 2009 році вже 94,891 млрд грн – збільшився у порівнянні із 2004 р. в 7,3 рази. У

загальній сумі статутного капіталу банківських установ і страхових компаній на частку статутного капіталу банківських установ припадає переважна частина – 86%.

Міра динамічності зростання статутного капіталу банківських установ і страхових компаній різна: темпи зростання сукупного статутного капіталу банківських установ за 2004 – 2009 рр. в чотири рази перевищували темпи зростання статутного капіталу страхових організацій. Статутний капітал банків зріс в 10 разів, статутний капітал страховиків – в 2,66 рази.

Статутний капітал в середньому на одну банківську установу в 2009 р. склав 412,5 млн грн, а на одну страхову компанію – 28,1 млн грн. Середній статутний капітал банку в 15 разів перевищує середній статутний капітал страхової компанії.

Основними економічними параметрами функціонування банківських установ і страхових компаній є, відповідно, залучені депозити і страхові платежі.

Таблиця 3

Загальні показники ринку України у 2004 – 2009 роках (на початок періоду)*

Показники	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Депозити резидентів (крім депозитних корпорацій), млн грн	62 480	84 598	134 754	185 917	283 875	342 096
в % до 2004 року	100	135,4	215,67	297,56	454,34	547,52
в % до попереднього року	-	135,40	159,29	137,97	152,69	120,5
Страхові платежі, млн грн	9 135,30	19 431,40	12 853,50	13 830,00	18 008,20	24 008,4
в % до 2004 року	100,00	212,71	140,70	151,39	197,13	262,8
в % до попереднього року	-	212,71	66,15	107,60	130,21	133,31
Страхові виплати, млн грн	860,60	1 540,30	1 894,20	2 599,60	4 213,00	7 050,7
Курс USD/грн	5,33	5,32	5,12	5,05	5,05	770,00

*Складено на основі звітних даних Міністерства фінансів України, Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг, Державного комітету статистики України, Національного банку України.

Динаміка відповідних показників наведена в табл. 3. Загальний обсяг депозитів, залучених банківськими установами, зріс з 62,48 млрд грн в 2004 р. до 342 млрд грн в 2009 р., або збільшився в 5,5 рази.

Збільшення зобов'язань банків за депозитами у 2008 році на 60,1% забезпечувалося за рахунок зростання депозитних коштів фізичних осіб (проти 65,1% у 2006 році), що було зумовлено уповільненням темпів зростання реальних доходів населення порівняно з попереднім роком і збільшенням витрат населення на споживання та обслуговування отриманих кредитів. Крім того, фізичні особи почали ширше використовувати інші форми інвестування коштів, крім банківських вкладів [23].

Обсяг грошових коштів, що залучається банківськими установами, істотно перевищує страхові внески. У 2004 р. кредитними установами залучено 62,48 млрд грн, а страхові внески склали 9,135 млрд грн, тобто обсяг депозитів резидентів більш ніж в 6,8 рази перевищує суму страхових платежів, зібраних страховими компаніями. У 2008 році об'єм депозитів резидентів більш ніж в 15,7 разів перевищував суму страхових платежів, а у 2009 році аналогічний показник дещо зменшився до 14,2 рази. Таким чином, активність банківських установ особливо 2004 – 2008 роках більш виражена, ніж страхових компаній. В результаті, переважаюча частина фінансових ресурсів залучена банківськими установами. Єдиним джерелом інвестування половини обсягу страхових резервів залишаються банківські вклади (депозити). Інші активи, що вільні від зобов'язань, найчастіше вкладаються в цінні папери (як правило, акції). Водночас, навіть страхові компанії та недержавні пенсійні фонди зважаючи, по-перше, на значну відсоткову ставку, постійну дохідність та відносну забезпеченість гарантуванням вкладів відповідно до чинного законодавства, а по-друге на домовленості про партнерство, понад 7 млрд грн розмістили на депозитних рахунках у банківських установах. Це свідчить про те, що окрім конкуренції за фінансові ресурси

домашніх господарств на фінансовому ринку існувало взаємовигідне партнерство, що формує фінансовий механізм консолідації банківсько-страхового бізнесу України.

Висновки. Наведений аналіз статистичного матеріалу свідчить про інтенсивніший розвиток банківської справи, про високий фінансовий інтерес населення у використанні накопичувальної і ощадної функцій банківського бізнесу, визначає закономірне зростання ролі фінансів в національній економіці. Запропоноване власне розуміння фінансового механізму консолідації банківсько-страхового бізнесу, як сукупності форм, методів, важелів та інструментів взаємодії та об'єднання банківських та страхових інституцій.

Аналіз динамічного ряду кількості банківських установ і страхових компаній показав, що практично завжди число стартових компаній значно перевищувало кількість банківських установ. Варто відзначити, що наразі українські фінансові інституції досить динамічні і основне зростання відбувається завдяки створенню нових фінансових установ поряд із ліквідацією не досить успішних. Загальну динаміку досліджуваних фінансових структур визначає як поява нових страхових організацій і банків, так і відзив ліцензій на здійснення відповідних видів діяльності.

На підставі вище наведеного можна зробити висновок, що дослідження тенденцій притаманних для фінансового сектора як самостійного економічного явища має важливе теоретичне і практичне значення, особливо для вітчизняної економіки на сучасному етапі, коли тільки формується фінансовий ринок, його інфраструктура і механізм регулювання.

Аналіз економічних показників підтверджує підвищення фінансових можливостей банківських установ та страхових компаній, тобто результатів дії їх діяльності та демонструє переважну позицію банківських установ, що свідчить про інтенсивніший розвиток банківської справи, про високий фінансовий інтерес населення у використанні накопичувальної і ощадної функцій банківського бізнесу, про закономірне зростання ролі фінансів в національній економіці. У структурі страхових внесків, зібраних страховими організаціями, нами виділені внески по страхуванню життя. Отримані дані нами зіставлено з депозитами і вкладками населення до банківських установ, що дозволило оцінити прояв загальної для страхових організацій і банківських установ функції – ощадної, тобто функції капіталізації доходів і вільних засобів населення і суб'єктів господарювання.

Оцінка статутного капіталу банківських установ і страхових компаній, депозитів і страхових внесків підтвердила взаємозв'язаність між собою цих сфер та тенденцію до консолідації фінансових інституцій, що потребує подальшого дослідження фінансового механізму консолідації банківської та страхової сфер.

Список використаних джерел

1. Василик О.Д. Теорія фінансів : [підручник] / Василик О.Д. – К. : НІОС, 2000. – 416 с.
2. Государственные финансы : [учеб. пособие / под ред. В.М. Федосова, С.Я. Огородника и В.Н. Суторминой]. – К. : Лыбидь, 1991.
3. Заяц Н.Е. Теория финансов : [учебное пособие] / Заяц Н.Е., Фисенко М.К., Бондарь Т.Е. и др. – 2-е изд., стереотип. – Минск : Выш. школа, 1998.
4. Кириленко О.П. Фінанси (Теорія та вітчизняна практика) : [навч. посібник] / Кириленко О.П. – Тернопіль : Астон, 2002. – 212 с.
5. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств / Поддєрьогін А.М., Буряк Л.Д., Нам Г.Г. та ін. – К. : КНЕУ, 1999. – 384 с.
6. Шеремет А. Д. Финансы предприятий / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулин. – М. : ИНФРА-М, 1999. – 343 с.
7. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента. Как управлять капиталом? / Балабанов И.Т. – [2-е изд.]. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 384 с.
8. Ковалюк О.М. Фінансовий механізм організації економіки України (проблеми теорії і практики) / Ковалюк О.М. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2002.

– 396 с.

9. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Е.Б. Стародубцева. – [2-е изд., исправл.]. – М. : ИНФРА-М, 1999. – 479 с.

10. Москаленко В.П. Финансово-экономический механизм промышленного предприятия : научно-методическое издание / В.П. Москаленко, О.В. Шипунова ; [под научной ред. В.П. Москаленко]. – Сумы : Изд-во "Довкілля", 2003. – 176 с.

11. Крупка М.І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки / М.І. Крупка // Фінанси України. – 2001. – № 11. – С. 94 – 95.

12. Справочник финансиста предприятия. – М. : ИНФРА-М, 1996. – 368 с.

13. Опарин В.М. Фінанси (Загальна теорія) : [навч. посібник] / Опарин В.М. – [2-е вид., доп. і перероб.]. – К. : КНЕУ, 2001. – 240 с.

14. Балабанов Л.И. Финансы / Л.И. Балабанов, И.Т. Балабанов. – СПб. : Питер, 2000. – 192 с.

15. Бурятський В.В. Фінанси підприємств : [учбовий посібник] / Бурятський В.В., Кармазін В.Я., Каламбет С.В. ; [під ред. В.В. Буряковського]. – Дніпропетровськ : Пороги, 1998. – 246 с.

16. Фінанси підприємств : [підручник / під ред. А.М. Поддєрьогіна]. – К. : КНЕУ, 2000. – 460 с.

17. Шеремет А.Д. Финансы предприятий / А.Д. Шеремет, Р.С. Сайфулин. – М. : ИНФРА-М, 1999. – 343 с.

18. Калініченко О. Нові організаційні підходи до управління банком як джерело підвищення стійкості банку / О. Калініченко // Банківська справа. – 2006. – № 2. – С. 83 – 90.

19. Піратовський Г.Л. Страховий бізнес: управління розвитком : [монографія] / Піратовський Г.Л. – К. : Київ. Нац. Торг.-екон. ун.-т, 2006. – 256 с.

20. Бюллетень Національного банку України. – 2008. – № 2(179). – 166 с.

21. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо форми створення банків та розміру статутного капіталу : Закон України // Відомості Верховної Ради. – 2006. – № 43. – С. 414.

22. Бюллетень Національного банку України. – 2008. – № 5 (180). – 164 с.

23. Бюллетень Національного банку України. – 2008. – № 3 (180). – 192 с.

УДК 336.226.11:336.221.4(477)

О. В. КОВТУН

І. В. ТКАЧЕНКО

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ПОДАТКУ З ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В ПОДАТКОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

У даній статті досліджено та проаналізовано місце податку з доходів фізичних осіб в структурі податкових надходжень зведеного бюджету України, а також надходження цього податку в розрізі областей України.

В даній статті досліджено та проаналізовано місце податку з доходів фізичних осіб в структурі податкових надходжень зведеного бюджету України, а також надходження цього податку в розрізі областей України.

A role which is played by a tax from the profits of physical persons is considered and analysed in this article, his place is analysed in the structure of tax receipts of the erected budget of Ukraine, and also receipt of this tax in the cut of areas of Ukraine.

Ключові слова: податок, доходи, фізична особа, бюджет, роль, місце.

Постановка проблеми. На шляху переходу нашої країни до ринкових відносин особливо важливою є проблема своєчасного забезпечення грошовими ресурсами доходної частини державного бюджету. Обрана тема є актуальною тому, що оподаткування доходів фізичних осіб є складовою частиною фінансового механізму держави, податки з доходу фізичних осіб відіграють домінуючу роль при збільшенні державного бюджету.